

ДУАЛЬНА ФОРМА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОГО РІШЕННЯ ЗАВДАНЬ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТИ

У статті проаналізовано суть і значення дуальної системи професійної освіти та впроваджено освітні заходи для використання зарубіжного досвіду організації навчального процесу. Розглянуто модульна система професійного навчання як інноваційна концепція, яка докорінно змінює сам підхід до його організації.

Ключові слова: *дуальної система, професійна освіта, інноваційна концепція, організація навчального процесу, модульна система, компетентнісний підхід, зовнішній та внутрішній рівень.*

Постановка проблеми Ринок праці, сформований у наш час диктує необхідність перегляду традиційних підходів у системі професійної освіти. Переорієнтація на ринкові відносини потребує серйозних змін. При прийомі на роботу представників бізнесу цікавить не стільки формат «знань» випускників навчальних закладів, скільки їх готовність до здійснення професійної діяльності. Однак освітні установи поки ще не в змозі переорієнтуватися на нові цілі підготовки фахівців. Впровадження таких освітніх заходів як використання зарубіжного досвіду організації навчального процесу, впровадження інноваційних технологій, комп'ютеризація навчальних процесів, повинні підвищити кваліфікаційний рівень випускників навчальних закладів.

Діючі державні освітні стандарти припускають в кращому випадку рівне співвідношення теоретичного і практичного навчання, хоча актуалізація професійних компетенцій вимагає превалювання практико-орієнтованих форм. Під такими формами необхідно розуміти спроможність студента під час занять сприймати та розуміти необхідну інформацію згідно з поставленою метою та задачею. Це розуміння означає, що студент може одержати максимум інформації за допомогою тих засобів, якими він володіє. Система дуальної освіти це практика, коли в підготовці фахівців беруть участь одразу два заклади – навчальний і навчальне підприємство. Навчальний процес потрібно організувати так, що у ВНЗ студент спочатку отримує базові теоретичні знання, а потім він практикується на підприємстві, яке заздалегідь уклало з університетом угоду про співпрацю, і виконує там роботу, пов'язану з обраною спеціальністю. Такою є дуальна форма навчання.

Дуальна форма професійної освіти - це освітній процес, що поєднує практичне навчання з частковою зайнятістю на виробництві та навчання в традиційному освітньому закладі. Дуальність означає "двоєдність, подвійність", "єдине організаційне ціле". Подібна форма професійної освіти виникла як продукт соціального партнерства, що представляє собою механізм тісної взаємодії держави, роботодавців, профспілок і різних громадських об'єднань з підготовки висококваліфікованих кадрів відповідно до потреб ринку праці [3, с. 9-11]. **Мета статті** полягає у визначенні поняття «Дуальна форма професійної освіти» та розкриває сутність дуальної та модульної системи професійного навчання як умови ефективного рішення завдань модернізації освіти та ролі професійної компетентності у професійній діяльності .

Результати теоретичного дослідження. Розглянемо дуальну та модульну систему професійного навчання. В дуальне навчання входить педагогічна технологія. Педагогічна технологія – це цілеспрямована система. Останнім часом особлива увага приділяється комплексному підходу поєднання освітньої і виховної мети, розвитку творчих здібностей студентів [1, с. 151]. Виникає проблема “виживання” в конкурентній боротьбі за ринки праці, подолання масового безробіття, розвиток трудових ресурсів і підтримка на належному рівні професійно-кваліфікаційного складу працюючого населення. В цілому дуальна система означає поєднання теорії і практики, яка широко застосовується під час оволодіння конкретними професіями, так і під час здобуття вищої професійної освіти. Навчальні плани та основні освітні акценти пристосовуються до вимог економіки, студенти отримують освіту за фахом безпосередньо на виробництві, або ж повинні пройти повний практичний курс на

виробництві. Поряд з орієнтацією на практику, для цієї системи освіти характерна також спеціалізація. Завжди гарантується можливість отримання високої спеціалізації у вищих школах технічного чи комерційного спрямування. Втілення модульної системи навчання має сприяти більш ефективному використанню фінансових ресурсів, спрямованих на професійну

Key words: gender-sensitive conflict, personality, behavior strategies, adolescence, androgyny, masculinity, femininity.

УДК 378.1

В.Г. ВЕМ'ЯН, В.Г. ТЕР-ОВАНЕС'ЯН

підготовку спеціалістів. Виникає необхідність так організувати процес навчання, який забезпечить потоковий спосіб формування групи слухачів і їх випуск в залежності часу освоєння модуля трудових навичок з певної професії. У цьому й полягають принципові відмінності модульної системи навчання від традиційної. Головним компонентом модульної системи професійного навчання є модульний блок [2, с. 284].

Принциповою особливістю модульної системи професійного навчання є інноваційна концепція, яка докорінно змінює сам підхід до його організації і елементи – спеціально розробленому дидактичному матеріалі, спрямовану на оволодіння конкретною трудовою навичкою. До того ж, теоретичні знання органічно вплітаються в навчальний процес і даються лише в тому обсязі, який необхідний для засвоєння трудових навичок. Інша принципова відмінність пов'язана з особливостями організації навчального процесу. Професійне навчання за модульною системою здійснюється за індивідуальними програмами, які враховують рівень знань та попередньої підготовки того, хто навчається.

Головним компонентом модульної системи професійного навчання є модуль. Модуль – це логічна і прийнятна частина роботи у межах виробничого завдання, спеціальності або професії з чітко позначеними початком і кінцем, яка звичайно не поділяється на дрібніші частини [4, с. 55-60]. Дуальність означає «подвійність». Дуальне навчання, як показує практика європейської системи освіти є продуктом тісної взаємодії освітніх установ і роботодавців з успішною професійною та соціальною адаптації майбутнього фахівця. Студент вже на ранніх етапах процесу навчання включається у виробничий процес в якості працівника підприємства, який згідно з функціональними обов'язками розпоряджається виділеними ресурсами, несе посадову відповідальність та опановує професійні навички в певних випадках отримує заробітну плату. На етапі презентації результатів опанування темами певних модулів навчального плану: підготовка доповідей, рефератів, випускних робіт; підготовка і демонстрування відео сюжетів; створення різноманітних схем, які розкривають внутрішні взаємозв'язки явищ і тенденцій.

В даний час налічується кілька сотень професій, навчитись яким можна за дуальною системою освіти і список таких професій постійно поповнюється. Під час навчання студенти працюють на підприємстві і отримують за свою працю грошову винагороду, а після його закінчення - роботу, до якої добре підготовлені. Дуальна система забезпечує плавне входження в трудову діяльність, без неминучого для інших форм навчання стресу, викликаного браком інформації і слабкою практичною підготовкою. Воно дозволяє не тільки навчитись виконувати конкретні трудові обов'язки, а й розвиває вміння працювати в колективі, формує соціальну компетентність і відповідальність.

Дуальна форма професійної освіти нині розглядається як успішно адаптований до умов ринкової економіки освітній феномен. Потрібна нова форма підготовки фахівців на основі соціального партнерства підприємств і професійних шкіл. Дуальна форма освіти на ранніх стадіях навчання забезпечує набуття студентами цільової підготовки, певних професійних компетенцій, а також таких особистісних якостей, як уміння працювати в команді, навичок оптимального вибору технологічного рішення, відповідальності за доручену ділянку діяльності. У процесі роботи він по-новому осмислює майбутню спеціальність і приймає обґрунтоване рішення про правильність вибору професії. До того ж

сумлінна праця може забезпечити майбутньому фахівцю як додаткові доходи так і стаж роботи, що є дуже важливим при подальшому працевлаштуванні. В сучасних умовах ці переваги є суттєвими. Треба визначити навчальні елементи, які виконані з дотриманням певних умов і вимог, які містить інформацію стосовно однієї навички або окремого завершеного фрагмента інформації. Кожний навчальний елемент включає в себе: чітко сформульовану ціль навчання; перелік необхідного обладнання, матеріалів і допоміжних засобів; перелік додаткових навчальних елементів; сторінки з ілюстрованим навчальним текстом; перевірка засвоєння: контрольні питання і практичні завдання [6].

Дуальна система дозволяє поєднати в навчальному процесі і теоретичну, і практичну підготовку. Практичні та лабораторні заняття з профільних дисциплін трансформувалися в курсові (семестрові) розробки, що відображають застосування теоретичних моделей до реальних завдань їх роботи. У зв'язку з цим потрібно збільшити обсяг годин по технологічній і професійній практиці, що було необхідним для розробки навчально-дослідних проектів за спеціалізацією. У підсумку студенти зможуть розробити, підготувати курсові проекти та наукові розробки на основі спостережень та практичної роботи на підприємствах і установах.

Дуальне навчання може проводитися за будь-якої навчальної дисципліни і будь-якої спеціальності. Сутність дуальної системи полягає в тому, що з одного боку це професійна школа, а з іншого боку - навчальне підприємство. Обидві установи є по відношенню один до одного незалежними партнерами.

Розглянемо деякі умови, які забезпечують реалізацію дуальної програми. Одна з них стосується структури програм. Як правило, основу програм навчання з будь-якої спеціальності складають три групи курсів: базові (foundation), обов'язкові (core) та курси за вибором (electives). Базові курси пропонують загально-теоретичні основи підготовки відповідного спеціаліста. Пакет цих курсів може бути (а може і не бути) фіксованим - в залежності від спеціальності та ступеня важкості. Обов'язкові (core) курси складають інваріантне ядро будь-якої програми. Елективна частина програми безпосередньо пов'язана з областю спеціалізації і являє собою набір курсів, за допомогою котрих учні поглиблюють і відточують набуті знання. Дуальна програма являє собою комбінацію двох програм, кожна з яких відповідає якійсь одній конкретній спеціальності та ступені важкості. При складанні дуальної програми деякі базові курси можуть бути взаємно замінені у разі, якщо одна дисципліна задовольняє вимогам двох різних вихідних програм. Таким чином, в основі розробки дуальних програм лежать принципи системної інтеграції змісту навчання.

Реалізація компетентнісного підходу дає змогу сформулювати зміст професійно-технічної освіти в напрямку відображення особистісних компонентів людської культури. Цей підхід є підґрунтям оволодіння працівниками підприємств компетентностями вирішувати важливі практичні завдання, предметно характеризувати та аналізувати виробничі процеси, прогнозувати техніко-технологічні зміни у сфері праці, виробляти надійні критерії оцінювання результатів власної діяльності як у звичних виробничих умовах так і в динамічно змінених, а також виявляти відповідальність за результат власного навчання та професійної діяльності.

Як показує досвід передових країн, для кожного студента розробляється індивідуальна програма і кожен студент має право вибрати власну траєкторію руху до наміченої мети - отримання відповідного ступеня з конкретної спеціальності. Процедура вибудовування освітньої траєкторії включає в себе встановлення черги освоєння курсів, вибір дисциплін з варіативної частини, визначення кількості предметів на кожен семестр і, нарешті, складання розкладу.

Для реалізації дуальної програми повинен бути Student Adviser (консультант або куратор). Його основна функція полягає у розробці, уточненні та корекції індивідуальної гнучкої програми навчання для кожного студента, з урахуванням його особистих можливостей і потреб у рамках умов, визначених специфікою навчального закладу. Протягом всього терміну навчання студент постійно працює з таким фахівцем-куратором [6].

Індивідуальний підхід до організації процесу навчання дає кожному студенту можливість вибрати ту чи іншу дуальну програму і не залежати в своєму виборі від всіх інших студентів. В умовах індивідуалізації, освітня траєкторія студента, який обрав дуальну програму, буде вибудована так само легко, як і для тих, хто обрав навчання за звичайними програмами. Цільовий компонент введення дуальних програм може бути розглянуто на двох рівнях: зовнішньому та внутрішньому (табл.1). Зовнішній це зв'язок з підприємством, а внутрішній – це зв'язок з освітою, яку має студент.

Таблиця 1

Зовнішній рівень	Внутрішній рівень
Залучення роботодавців до процесу формування замовлення на підготовку випускника дозволяє спрогнозувати тенденцію до розширення спектру предметів та / або предметних областей, які повинен вивчити випускник, що, у свою чергу, може привести до необхідності освоєння ним двох спеціальностей як суміжних, так і не суміжних.	Потреба в дуальній освіті може бути продемонстрована наявною в даний час тенденцією до отримання студентами другої освіти одночасно з першою або після неї. Люди готові витратити час і гроші на отримання ще однієї спеціальності. Підходи до організації другої освіти можуть бути розглянуті як основа для організації роботи за дуальною програмою.

Також необхідно взяти до уваги питання можливості скорочення фінансових і часових ресурсів при підготовці студентів відповідно за дуальною програмою. Дуальна програма відповідає інтересам всіх зацікавлених сторін - освітніх установ, підприємств, працівників, держави.

Для підприємства - це можливість підготувати для себе кадри точно «під замовлення», забезпечивши їх максимальну відповідність всім своїм вимогам, економлячи на витратах з пошуку та підбору працівників, їх перенавчання та адаптації. До того ж є можливість відібрати найкращих студентів стають очевидними. У свою чергу такий підхід мотивує студентів вчитися не за ради «галочки». Складність застосування набутих знань на практиці полягає в тому, що педагогічна дійсність надзвичайно різноманітна у конкретних ситуаціях життя. Під час виокремлення предметного і загальнодіяльнісного компонентів у змісті навчання, головне завдання полягає у створенні адекватної професійної мотивації в досліджуваному предметі за рахунок виявлення зв'язків-переходів до майбутньої професійної діяльності як творчого процесу. Тому найбільш ефективними формами організації навчання є аудиторна і науково-дослідна (курсове і дипломне проектування). Дослідна робота надає пізнавальній (у процесі навчальних занять) та практичній (у процесі педагогічної практики) діяльності студентів пошуково-творчого характеру, формує в них уміння визначати актуальні проблеми, знаходити шляхи їх вирішення з метою досягнення позитивних навчально-виховних результатів [5].

Досягнення позитивних навчально-виховних результатів є однією з ознак комплексності змісту навчання, що узагальнює предметні знання й уміння з позицій єдності методів наукового пізнання і навчально-виховних завдань. Наприклад, у програмах з предметів гуманітарного циклу особливу увагу приділяють розвитку мовних загальнонаукових умінь і навичок, змістового аналізу тексту, умінь усно та письмово викладати матеріал, тезисно викладати основні положення.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Проведений розгляд дуальної системи навчання вказує на те, що для молодих людей дуальне навчання - оптимальний шанс рано придбати самостійність і легше адаптуватися до дорослого життя. Вже під час навчання вони отримують за свою працю на підприємстві грошову винагороду, а після його закінчення - роботу, до якої добре підготовлені. Дійсно, така організація підготовки фахівців необхідна в нашому суспільстві для підвищення рівня практичної підготовки, формуванню та розвитку ключових компетентностей та сприяє підвищенню ефективності подальшої професійної

діяльності. Це свідчить про те, що потрібна методика та вибір необхідних дидактичних засобів навчання, які потрібно використовувати для проведення занять.

Список використаних джерел

1. Бабанський Ю. К. Проблеми підвищення ефективності педагогічних досліджень / Ю.К. Бабанський М., - 1982. – с. 151
2. Плохій В. С. Казановський А. В. Модульна система професійного навчання: концепція, методика, особливості впровадження: Навчально-методичний посібник / В. С. Плохій, А. В. Казановський. - Видавничий центр КТ «Київська нотна фабрика» - 2000. – с. 284
3. Федотова Г.А. Социальное партнерство в профобразовании ФРГ / Г.А. Федотова // Профессиональное образование. - 2000. - № 6. - с. 9-11
4. Юцівицене П. А. Принципи модульного обучения: Советская педагогіка / П.А. Юцівицене – 1990. - №1. с. 55-60
5. http://www.dcz.gov.ua/khm/control/uk/publish/article?art_id=63126
6. <http://lvppu.org.ua>

References

1. Babans'kyj Ju. K. Problemy pidvyshhennja efektyvnosti pedagogichnyh doslidzhen' / Ju.K. Babans'kyj M., - 1982. – s. 151
2. Plohij V. S. Kazanovs'kyj A. V. Modul'na systema profesijnogo navchannja: koncepcija, metodyka, osoblyvosti vprovadzhenja: Navchal'no-metodychnyj posibnyk / V. S. Plohij, A. V. Kazanovs'kyj. - Vydavnychyj centr KT «Kyj'vs'ka notna fabryka» - 2000. – s. 284
3. Fedotova G.A. Social'noe partnerstvo v profobrazovanii FRG / G. A. Fedotova // Professional'noe obrazovanie. - 2000. - № 6. - s. 9-11
4. Jucivicene P. A. Principi modul'nogo obu4enija: Sovetskaja pedagogika / P. A. Jucivicene – 1990. - №1. s. 55-60

Резюме. В статті проаналізовано сутність і значення дуальної системи професійного освіти і введено освітні заходи для використання зарубіжного досвіду організації навчального процесу. Розглянуто модульну систему професійного освіти, як інноваційну концепцію, яка в корені змінює сам підхід до її організації.

Ключові слова: дуальна система, професійне навчання, інноваційна концепція, організація навчального процесу, модульна система, компетентнісний підхід, зовнішній і внутрішній рівень.

Summary. The article analyzes the nature and significance of the vocational education dual system and implemented educational activities for the use of the organization foreign experience of educational process. It is considered a credit modular system of vocational training as the innovative concept which radically changes the approach to its organization.

Key words: dual system, vocational education, innovative concept, educational process organization, credit-modular system, competency based, internal and external level.